

2 - 3 YAŞ:

0-1 yaş döneminde çocuk tamamen anneye veya bakıcısına bağlı iken, 2 yaşlarına doğru çocuğun kas gelişimine ve ruhsal açılımına bağlı olarak çevresini araştırmaya yönelir.

Bu dönemde çocuklar, iyi - kötü, doğru - yanlış, onaylayan - onaylamayan tutumları öğrenmeye başlar.

Yine bu dönemde çocuk iradesini keşfeder yani bir şeyi yapma veya yapmamanın kendisinin tercih edebileceğini fark eder.

2 yaşlarında çocuk etrafını araştırmaya yönelir. Çocuğun güvenlik açısından tedbire alınmış bir ortamda etrafını incelemesine izin verilmelidir. Örneğin çocuğun el altında bıçak, makas ve benzeri kesici delici aletler kaldırılıp, evin içinde gezinmesine ve çocuğa zararı olmayacak nesnelere eline almasına izin verilmelidir.

Çocuğun davranışları sürekli olarak kısıtlanırsa çocuk pasif-agresif yapı geliştirir.

2 yaş dönemi çocukların tuvalet eğitimi içeren dönemdir. Eğer çocuk baskıcı ebeveyn tutumuna maruz kalırsa tuvalet eğitimi çağında anneye sorunlar çıkarır. Tuvalete oturtulduğunda çocuk tuvaletini yapmaz üzeri giydirildiğinde altına veya uygunsuz ortamlara tuvaletini yapar. Bu ebeveynin baskıcı tutumuna karşı çocuğun pasif-agresif tepkisidir.

Çocuğun eğitiminde katı ve kuralcı olunmamalıdır. Çocuğun özerk kimliği tanınmalıdır. Kendi kendine yemek yeme, eşyalarını toplama, giysilerini seçme, kendi başına giyinip soyunması teşvik edilmelidir.

Çocuğun yapmış olduğu bir eylemi (resim çizme, oyuncuğunu toplama, ev işlerinde yardım v.b.) sözel olarak ödüllendirin " aferin, çok güzel oldu gibi"

Çocuğunuzun yaşına uygun olarak yapabileceği görev ve sorumluluklar verin. Çocuk kendini ayrı bir birey olarak hissedebilmeli ve kendisinin de bir şeyler yapabileceğini görebilmesi sağlanmalıdır.

Çocuğunuzun olaylar karşısında fikrini alını kendini ifade edebilmesini sağlayın. Çocuğunuz söylediklerinin dinlendiğini ve önemsendiğini görsün Hatalı davranışlarını yargılamadan onunla konuşun, hatalı kısımlarını görmesini sağlayın.

Çocuğunuzun yapabileceği şeyleri onun adına siz yapmayın, kendisinin yapmasına izin verin.

4 - 5 YAŞ:

Bu dönemde çocuklar çevrelerine ve bedenlerine, cinsel ayrılıklara karşı çok meraklı olurlar ve derin bir soruşturma ve öğrenme eğilimi gösterirler.

Cinsel ayrılıkları öğrenilmesi, cinsel benlik duygusunun başlaması ve kendi cinsiyetine uygun roller benimsemesi bu dönemde olur.

Erkek çocuklar babalarına, kız çocuklarda annelerini model alırlar. Erkek çocuk babasının ceketine, kravatını takmaya, baba gibi traş olmaya, kız çocuklarda makyaj yapma, annelerinin topuklu ayakkabılarını giyinme, annelerinin takılarını takma vb. eğilimler gösterirler. Bu çocuğunun cinsel kimliğini kabul ettiğinin göstergesidir. Çocuklar kendi cinsindeki ebeveynlerini model alırlarken yine bu dönemde erkek çocuk anneye, kız çocukta babaya daha fazla ilgi duyar.

Bu dönemde çocuk ile anne baba arasındaki ilişkinin niteliği daha da önemlidir. Baba soğuk iletişime girmiyor, çocuğun özerk kimliğini tanımıyor ve çocuğu sürekli olarak eleştiriyorsa çocuk babayla sağlıklı bir özdeşim kuramaz ve babayla olan çatışması sürer.

Yine bu dönemde erkek çocukların etrafında özdeşim yapabilecek güçlü otoriter baba yoksa çocuk cinsel kimlik özdeşimini baba ile değil anne ile yapar. Bu durum çocukta cinsel kimliğinde kaymalara sebep olur.

4 yaşındaki çocuk merak çağındadır. "bu nedir?" diye hep sorar. Burada dikkat edilecek husus çocuğun sorularını bıkmadan, sıkılmadan yanıtlamaktır. Böylelikle çocuğun soru sorma, araştırma duyguları ve özgüveni arttırılmış olur. Ama soruları engellenip, alay edilirse çocuğun soru sorma cesareti kırılır.

Yine bu dönemde çocuklar girişimcilik ve atılganlık eylemlerini açıkça göstermeye başlar. Sürekli bir merak, sürekli bir şeyler yapma, sürekli soru sormalar girişim duygusunun temellerinin atılmakta olduğunu gösterir. Bu dönemde aşırı korkutmalar, cezalar, utandırmalar, azarlamalar çocuğun girişimcilik duygusunu zedeleyip, aşırı çekingenliğe sebep olabilir.

6-11 YAŞ:

İlkokul dönemini içerir. Önceki çocukluk dönemlerinde belirgin olan büyüsel, anemistik(cansız nesnelere canlıymış gibi kabul etme) ve dürtülere bağlı düşünce biçiminin yerine giderek gerçeklik ilkesine dayanan düşünce biçimine bırakır. Bu dönemde çocukta daha önceden yaşanılmış ruhsal-cinsel çalkantılarda, çatışmalarda yatışmalar olur.

Bu dönem içerisinde çocukların hayatında öğretmenleri önemli yer tutar. Yeni arkadaşlıklar edinirler. Motor ve zihinsel yetilerinde, ilgi ve beceri alanlarında belirginleşmeler olur.

TUVALET EĞİTİMİ

Çocuklar, 2 - 2,5 yaşlarında gündüzleri, 3,5 - 4,5 yaşları arasında da geceleri idrarını kontrol edebilecek biyolojik olgunluğa ulaşır.

Bundan dolayı çocukta tuvalet eğitimine başlama yaşı 2 - 2,5 daha uygundur. Fakat her çocuk bu yaşta tuvalet eğitimini alamayabilir. Tuvalet eğitimine bu yaştan daha önce başlanabileceği gibi, daha sonraki yaşlarda da başlanabilir. Çocuğun tuvalet eğitimine hazır olması gerekmektedir.

Tuvalet eğitiminden önce çocuklar tuvaletinin geldiğini kapı, perde gibi nesnelere arkasına gizlenerek belli ederler. Bu tuvaletin ortalık yerde değil de gizli yapılması gerektiğine dair içgüdüsel bir davranıştır.

Çocuğunuzun kakasını ve çişini günün hangi saatlerinde yaptığını gözlemleyin, bir kâğıda yedi gün üzerinden kayıt tutun; çişini, kakasını veya çiş-kakasını günün hangi saatlerinde yaptığını tespit etmek çocuğu o saatlerde tuvalete oturtma konusunda yardımcı olacaktır.

Çocuğa tuvalet eğitimine başlandığında gündüzleri çocuğun kesinlikle altı bezlenmemelidir. Tuvalet eğitiminde gündüzleri çocuğun bezlenmesi tutarsızlığa sebep olur. Gündüzleri arada çocuğun bezlenmesi çocuğun tuvalet kontrolünü kazanmasını olumsuz yönde etkiler. 4 yaşından sonrada geceleri bezlenmemelidir.

Tuvalet eğitimi başlamadan 2 - 3 gün önce, bundan sonra bez kullanmayacağı çocuğa söylenebilir.

Çocuğa işeme ve dışkılama ile ilgili hangi kelimeleri kullanarak haber vereceği öğretilmelidir.

Tuvalete alıştırma öncesi çocuğa lazımlık alınabilir. Eğer çocuk lazımlığı değil de direkt tuvaleti kullanmak isterse lazımlıkta ısrar edilmemelidir.

Tuvalet eğitiminde çocuk kesinlikle zorlanmamalıdır. Çocuk lazımlığı oturma konusunda inat ederse, çocuğa kalkması ve biraz dolaşması için izin verilmeli ve sonra tekrar lazımlık denenmelidir.

Çocuğunuza tuvalet yapma hususunda model olabilirsiniz.

Çocuğu tuvalete siz götürün ve yanında durun. Çocuğun tuvaleti yapması için 5 dakika beklenebilir. Süreyi daha fazla uzatmamaya dikkat edin. Çocuğa " tuvaletini yapmadan tuvaletten çıkamazsın" tarzındaki yaklaşım karşısında çocuk sizin ile inatlaşır. Ne kadar tuvalette oturtsanız da tuvaletini yapmamak için kendini kasar. Tuvaletten kaldırdıktan sonra altına veya uygunsuz ortama çocuk tuvaletini yapar. Bu annenin baskıcı tuvalet eğitimine karşı bir tepkidir.

Tuvaletini yaptıktan sonra ona doğru şekilde temizlenmeyi öğretin. Çocuk tuvaletini lazımlığı veya tuvalete yaparsa onu övün, eğer altına yaparsa da kesinlikle dayak atılmamalı, eleştirilmemeli, korkutulmamalı ve kimse ile kıyaslanmamalıdır. Olumsuz davranış ve tutumlar çocuğun tuvalete alışma süresini uzatacağını ve psikolojik sorunlara neden olacağı unutulmamalıdır.

ÇOCUKLARDA GÖRÜLEN BAZI SORUNLAR

Saldırganlık:

Saldırganlık insanın doğuştan getirdiği doğal bir dürtüsüdür. Her insanın içinde saldırganlık vardır. Bazı çocuklar saldırganlıklarını direkt gösterebilirken bazı çocuklar da saldırganlık duygularını bastırabilir.

Saldırganlık içe dönük ve dışa dönük olmak üzere iki türlü kendini gösterir. İçe dönük saldırganlıkta, çocuk saldırganlık dürtüsünü kendine yönelir. Saçını koparma, elini ısırma, kendini yumruklama, başını duvarlara vurma gibi.

Dışa dönük saldırganlık ise çocuğun saldırganlık dürtüsünün çevresine yönelmesidir. Saldırganlığın çevresine yönelmesi insanlara da olabileceği gibi etrafındaki nesnelere yönelikte olabilir. Oyuncaklarını kırma, küfür etme, başkalarına vurma, ısırma, tekmeleme vb.

Saldırgan yapıdaki çocuklar çevreyle olumlu ilişkiler kurmada, grup içinde uygun hareket etmede ve kurallara uymada zorluk çekerler. Engellemeler karşısında saldırganlaşa bilirlir.

Çocuğun saldırgan eğilimler göstermesine pek çok faktör etki edebilir. Bunlardan bazıları; kardeş kıskançlığına bağlı olarak yeni kardeşin doğumu, çocuğun saldırganlığı ile gündeme gelmesi ve kendini var etmesi, çocuğun özerk kimliğinin tanınmaması, çocuğun engellemeler karşısında çözüm yolu olarak şiddet kullanmayı öğrenmesi, aileden yeterli sevgi ve ilgi görememesi gibi. Evde şiddete maruz kalan veya tanık olan çocukların şiddete eğilimli olabileceği de unutulmamalıdır.

* Saldırgan yapıdaki çocuklar dikkatlice incelenmeli ve saldırganlıklarının kaynağı tespit edilmelidir.

* Çocuğunuzun saldırganlığı karşısında çocuğunuzun kesinlikle dövmemin.

* Çocuğunuzun diğer kardeşleri veya çocuklar ile kıyaslamayın, uygunsuz cezalar vermeyin.

* Çocuğunuzun anlamaya çalışın. Saldırgan eğilimler gösterdiği zaman davranışının yanlışlığı üzerine konuşun. Konuşmayı suçlama tarzında değil de çocuğu anlamak için yapın.

* Çocuğunuzla konuşarak, şiddet uygulamak yerine karşılaştığı problemleri başka ne şekilde aşılabileceği üzerine düşünmesini sağlayın. Olumlu çözüm yollarını ödüllendirin.

* Çocuğunuzun kesinlikle sevginizi kullanarak kontrol altına almaya çalışmayın "kardeşini döversen seni sevmem" gibi.

* Çocuğunuzun saldırgan eğilimlerini deşarj için spor yapmasını sağlayın.

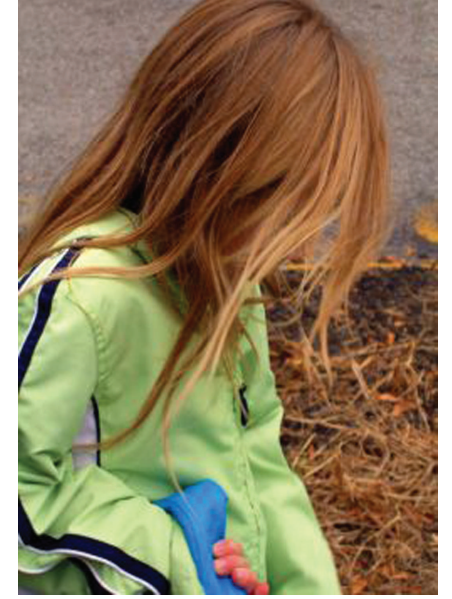
* Çocuğunuzun saldırganlığını engelleyemiyorsanız bir uzmandan yardım alın.

Hırsızlık-Çalma:

5 yaşına kadar çalma eylemi bir problem oluşturmaz. Çünkü çocuklar bu yaşa kadar mülkiyet kavramı gelişmemiştir. Bundan dolayı çocuğun yapmış olduğu eylem hırsızlık değildir.

Eğer çocuk başkasının malını gizlice alırsa çocuğu korkutmadan, dövmeden, utandırmadan alınan şey mutlaka sahibine geri verdirilmelidir. Böylelikle çocuğun yapmış olduğu eylem onaylanmamış olur. Çocuğa mutlaka, aldığı şeyin kendine ait olmadığını, başkasına ait olduğunu ve davranışının yanlış olduğunu anlatılmalıdır.

Çocuğun başkasının eşyasına yönelmesine etki edebilecek hususlara örnek olarak; çocuğun temel gereksinimlerinin zamanında karşılanmaması, heyecan arayışı, dikkat çekme, aileyi cezalandırma, güç gösterisi yapma, sevgi eksikliğini telafi etme, verilebilir.

Yalan Söyleme:

Çocuklar 6 yaşına kadar gerçeğe hayali ayırt edemezler. Anne babalar çocuğun hayal gücüyle yalanı birbirinden ayırmalıdır. Bu yaşlardaki çocukların hayali arkadaşları olur. Sanki karşısında biri varmış gibi hayali arkadaşıyla konuşur. Hayali olaylar, hikâyeler anlatırlar. Bunlar çocuk yalan söylüyor anlamına gelmez.

Burada dikkat edilecek husus ebeveynlerin yalan söylememesi gerekir. Çünkü çocuklar ailelerinin davranışlarını model alırlar ve aileler kesinlikle kendi yalanlarına çocuklarını ortak etmemelidirler. Örneğin "babana markete gittiğimizi söyleme. "Eğer baban sorarsa evdeydik dersin" diyen bir anne çocuğuna fark etmeden nasıl yalan söyleyeceğini öğretiyor olacaktır.

Bazen anne babalar çocuklarının kapasitelerini göz ardı ederek yapamayacakları şeyleri çocuklarından beklerler. Çocukta ailesinin beklentileri karşısında yapamadığını söylemek yerine yalana başvurabilirler.

Aile çocuklarının olumsuz davranışları karşısında sert cezalara başvuruyorsa çocuk cezadan kurtulmak içinde yalan söyleyebilir.

Bazen de yalanı çocuk dikkat çekmek, ilgiyi üzerinde toplamak içinde kullanabilir.

Çocuğun neden yalan söylediği tespit edilmelidir. Çocuk yalan söylediğinden dolayı dayak atılmamalı, kıyaslanmamalı, aşağılanmamalıdır. Yalan söylemenin zararı çocuğa anlatılmalıdır.

Kekemelik Nedir?

Kekemelik; konuşmanın akıcılığını bozan, hece ve sözcük tekrarlarıyla veya kelime ortasında ani duraklamayla karakterize olmuş bir konuşma bozukluğudur. Kekemeliğin şiddeti her zaman aynı olmaya bilir. Zaman içinde ve duruma bağlı olarak şiddetinde artma veya azalma olabilmektedir. Strese bağlı olarak kekemelik artar.

Genellikle kekeleyen kişiler şarkı söylerken veya yalnız başına konuştuklarında kekeleyemezler. Kekemeliğin aşırı olduğu durumlarda; kişi konuşurken elini dizine veya masaya vurma, ayağını yere vurma, göz kırpmıştırma, kafa sallama gibi bedensel hareketlerde de buluna bilmektedir.

Kekemelik çoğunlukla 2-7 yaşlarında başlar. Erkek çocuklarda görülme sıklığı kız çocuklara göre daha fazladır. Kekemeliğin neden oluştuğuna dair kesin bir bilgi yoktur. Bu konuda çeşitli görüşler vardır. Ailesel, çevresel, kalıtsal, organik faktörler gibi. Kekemeliğin başlamasında korku en büyük rolü oynamaktadır.

Kekemelik kişinin mesleki, eğitimsel, sosyal hayatını olumsuz yönde etkileye bilmektedir. Kekemeliğin tedavisi vardır. Özellikle psikolojik faktörlerin neden olduğu kekemelikler konuşma terapileriyle sağaltımı mümkündür.

Kekemeliği olan çocuğa nasıl davranılmalı?

* Çocuk düzgün konuşması için zorlanmamalıdır. Çocuğunuzu düzgün konuşması için yapacağınız baskı çocuğu daha fazla kekeleyecektir.

* Çocuk konuşurken hiç müdahale etmeden (sözcüğü söylerken kekeleyse siz onun yerine o sözcüğü söylemeyin) sabırla dinleyin.

* Çocuk konuşurken dudaklarına değil gözlerine bakın. Çocuğun dudaklarına bakılması çocuğun dikkatini söylemek istediği şeyden çok nasıl söyleyeceğine çeker.

* Kekeleyen kişiyle dalga geçilmemeli. Konuşma biçimiyle ilgili şaka dahi yapılmamalıdır. Zaten kişide var olan yetersizlik duygusunun pekiştirilmesine neden olur.

* Çocuk kekeleye başlarsa sakın ol, yavaşça söyle, nefes al şimdi söyle gibi tutumlardan uzak durun.

* Çocuğun kekemeliğini ödül ile kontrol altına alamazsınız. Onun için kekeleyen sana şunu alırım gibi tavırlardan uzak durun. Bu tür davranışlar çocuğun kekemeliğini azaltmayacağı gibi artmasınada sebep olur.

* Çocuktan, söylerken takıldığı sözcüğün yerine kolay bir sözcük kullanmasını istemeyin.

* Çocuğunuzun kekemeliği ile ilgili konuşmak isterse onunla konuşun ve çocuğunuzun kabul ettiğinizi hissettirin.

* Çocuğunuza konuşması için baskı kurmayın. Konuşması için cesaretlendirin.

* Kekemelik yaşayanlar her ortamda kekeleyebilir. Çocuğunuzun hangi ortamlarda daha rahat konuştuğunu gözlemleyin ve kendini rahat hissedebileceği ortamları arttırın.

* Çocuğunuz kekelerse takıldığı yerde el çırpma, ayak vurma, göz kırpmaya gibi davranışlar yapmasını istemeyin.

* Siz konuştuktan sonra çocuğunuzun yanıt vermesini bekleyin.

Tırnak Yeme:

Çocuklarda tırnak yeme bir takım korku, baskı, gerginlik ve duygusal çatışmalar sonucu ortaya çıkar.

Aile içindeki geçimsizlikler, ev içinde şiddet, çocukla yetersiz ilgilenme, çocuğun kendini yalnız hissetmesi, çocuğun sürekli azarlanması, eleştirilmesi, aile içindeki otoriter yapının hâkim olması çocukta gerilimler oluşturur.

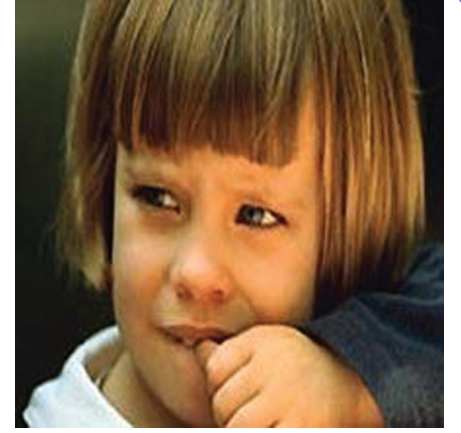
Çocukta bu gerilimleri ifade biçimi tırnak yeme şeklinde olabilmektedir.

Bunların dışında aile içinde tırnak yiyen birinin örnek alınması da bir faktördür. Eğer siz tırnak yiyorsanız ilk önce kendiniz tırnak yemeyi bırakmalısınız. Çocuklar ebeveynlerinin davranışlarını taklit ederler. Hem olumlu hem olumsuz davranışlarınızı çocuğunuzun model alarak öğrenebileceğini unutmayın.

Tırnak yeme karşısında çocuğa ceza verilmemelidir. Uygulanacak ceza çocukta kaygıyı arttıracığı için daha fazla tırnak yemesine neden olabilir.

Çocuk tırnağını yerken kendisine tırnağını yediğini bildirmek çocuğun tırnak yeme davranışını bilinçli olarak yemesine sebep olabilir. Onun yerine çocuk tırnağını yemeye başladığı zaman çocuğun ellerini meşgul edecek bir uğraş verilmesi gerekmektedir. Bunu yaparken çocuk, tırnak yediği için ilgilenildiğini fark etmemelidir.

Çocuğunuzun tırnağını biraz daha derinden kesmeniz çocuğunuzun tırnağını yemesine engel olabilir.

Çocuklarda Mastürbasyon:

Buradaki mastürbasyon terimi cinsel anlamından öte çocuğun kendi bedenini tanımak amacıyla yapmış olduğu bir eylemdir. Çocukluk mastürbasyonu ergenlik öncesi dönemdeki çocukların genital bölgelerini uyarmaları ve bu davranıştan haz duyduklarını belli etmeleridir. Bu cinsel anlamda bir uyarılma değildir.

Genellikle 4-5 yaş civarında başlar. Çocuk kendi bedenini keşfederken tesadüfen cinsel organını eller. Bu elleme sonucunda fizyolojik temelli bir haz hisseder. Bu his cinsel içerikli bir his değildir. Nasıl ki bir yaşındaki çocuk parmağını emmekten haz alırsa bu yaş çocuğu içinde cinsel organını ellemede öyle bir hazdır.

Anne memesi verilmemiş veya emziksiz kalmanın açığa çıkardığı uyarılma eksikliğini çocuk kendi kendini uyararak doyurmaya çalışabilir. Çocuk sevgi yoksunluğunu mastürbasyonla doyurabilir. Bunların dışında yeni kardeşin doğumu, anne-babadan birinin evden uzaklaşması da çocuklarda mastürbasyona neden olabilir.

Çocuğun yapmış olduğu eylemden ötürü ceza verilmemeli, sözel ikazda bulunulmamalı, kınama yapılmamalı, çocuğa suçluluk duygusu yaşatacak tavırlardan uzak durulmalıdır.

Çocuk bu eylemiyle dikkati üzerine çektiğini fark ederse bunu ailesine karşı kullanabilir. İlgiyi üzerine çekmek için mastürbasyon yapabilir. Böyle bir durumda çocuğun dikkatini başka bir şeye yönlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğun dikkatini başka bir şeye çekilmesi durumunda mastürbasyon sıklığı azalabilmektedir. Çocuğun anne-baba Arasındaki ilişkisinin ele alınması gerekir. Çocuğun mastürbasyonlarının sıklaşması durumunda bir uzmandan yardım alınması gerekir.

Okul Korkusu

Okul korkusu, okula gitme çağı gelmiş çocuğun, okula gitmemesi yönünde direnmesi, ağlaması, annesinin yanından ayrılmak istememesi, arkadaşlarını kabul etmemesi durumudur.

Okul korkusu, çocukların anaokuluna başlarken (3-5yaş) yaşanabileceği gibi ilkokula başlama döneminde de görülebilir.

Okul korkusunun oluşmasına pek çok faktör sebep olabilir. Okula duyulan korkuların altında yanlış aile tutumları yatmaktadır. Okul korkusu olan çocuklar ailesine özellikle annesine bağımlı olduğu görülmektedir. Annenin çocuğunun bireyselleşmesine izin vermemesi, ev içinde baskılı bir ortamın olması, yeni bir kardeşin doğumu, aile içinde birinin ölmesi veya hasta olması, çocuğun aşırı kollanması, çocuğun okula başlayana kadar sosyal bir hayatının olmaması okul korkusuna sebep olabileceği gibi baskıcı, sert davranışlara sahip olan bir öğretmende çocuğun okula gitmek istememesine neden olabilir.

Çocuğa karşı kullanılan "beni üzersen hasta olurum, ölürüm, giderim" tarzındaki cümleler çocukta yoğun kaygı oluşturmaktadır.

Çocuk sürekli annenin yanında olmak ister. Böylelikle kontrol kendinde olur, anne bir yere bırakıp gitmez.

Çocuk eğer anneden uzaklaşırsa kontrolü yitireceği, kaygısı yaşar ve anneden ayrılmamak için okula gitmek istemez. Bu bilinç dışı düşüncelere bağlı olarak bir takım fizyolojik belirtilerde (şiddetli karın ağrıları, kusma gibi) ortaya çıkabilir.

Neler yapılabilir?

- * Okul korkusundan dolayı çocuğunuzu suçlamayın.
- * Okul alış verişini birlikte yapabilirsiniz.
- * Akranlarıyla vakit geçirmesi için teşvik edin. Akranlarıyla birlikte olabileceği ortamlar oluşturun. Eve arkadaşını çağırılabilir veya çocuğunuzu arkadaşının evine gönderebilirsiniz.
- * Çocuğunuzu çeşitli aktivitelere katılmasını teşvik edin. Spora, müzik, resim kursuna veya ilgi duyduğu bir alana yönlendirin.
- * Dışarı işleri ile ilgili yapabileceği görevler verin. Örneğin; bakkaldan ekmek alma, gazete alma vb.
- * Okula gitmeme hususunda kesinlikle taviz verilmemelidir.
- * Çocuğunuzun kaygılarını dinleyin ve çocuğunuzu anlamaya çalışın. Çocuğunuzu yargılamayın.
- * Çocuğunuzu okula gönderirken uzun vedalaşmalardan uzak durun.
- * Kişisel kaygılarınızı çocuğunuza yansıtmayın.
- * Okulun öğrenme dışında çocuğun hoşuna gidebilecek yönlerini de çocuğunuza anlatın.

Kardeş Kıskançlığı:

Kıskançlık her insanın yaşayabileceği bir histir. İlk çocuğun yeni doğan kardeşini kıskanması doğaldır. Çünkü ilk çocuk ilgi odağı durumundayken aileye yeni katılan kardeş ile ilgi yeni çocuğa doğru kayar. Önemli olan çocuğun kıskançlığının hangi düzeyde olduğudur.

Çocuğun kıskançlığı; içe kapanma, konuşmama, çevresine ilgisiz kalma, anne-babadan uzaklaşma, kardeşine zarar verme, eşyaları-oyuncaklarını kırma, huysuzluk, tuvalet kontrolünü kazandığı halde altına yapma, parmak emme, bebeksi konuşma, ağlama, bardak kullanabildiği halde biberon ile içme, okula gidiyorsa evden ayrılmamak için okula gitmek istememe, şeklinde kendini gösterebilir. Bu dönemde çocuklar okula gitmemek için baş ağrısı, mide bulantısı gibi psikolojik kökenli fiziksel rahatsızlıklar görülebilir.

Bazı çocuklarda kardeşe yönelik kıskançlığını bastırır ve kardeşine aşırı sevgi gösterilerinde bulunur. Buradaki sevgi kardeşine içten duyduğu bir sevgi değil, ailenin tepkisini çekmemek ve sevgisinden mahrum olmamak için gösterdiği bir davranıştır.

Çocuk bu dönemde anne-babasına kendisini sevip sevmediklerini sık sık sorarak ailesinin kendisi sevdiklerinden emin olmak isteyebilir.

Çocuğun kıskançlığının düzeyini anne babanın tutumları belirler. Aslında çocuğun kıskançlığı kaynağı kardeşinden öte anne-babaya yönelik kırgınlıktır.

Kardeş kıskançlığı için neler yapılabilir?

İlk önce hamilelik döneminde çocuğa anlayacağı bir dilde bir kardeşinin doğacağı söylenebilir.

Yeni kardeş doğduğu zaman ilk çocuğun bakımının aksamaması gerekir. Bunun için evde ki aile fertlerinin ilk çocuğun bakımına yardımcı olmaları lazımdır. Çocuğun yedirilmesi, banyosunun yaptırılması, üzerinin giydirilmesi, yatırılması, okula götürülmesi gibi işlerin yeni kardeş doğmadan öncede diğer aile fertleri yardımcı olmaya başlar iseler çocuk kendini ihmal edilmiş hissetmez.

İlk çocuktan kardeşi için yardım isteyebilirsiniz. Örneğin; kardeşine giysi, oyuncak seçme gibi. Bundan ötürü çocuğunuzu övün.

Kardeşine göstereceği olumsuz davranışlardan ötürü çocuğunuzu kesinlikle dövmeyin. Kardeşine vurması durumunda "artık senin annen değilim" gibi sözlerden uzak durun. Bu tür davranışlarınız çocuğunuzun öfkesini ve kıskançlığını daha da artırır.

Çocuğunuzu olumsuz davranışlarından ötürü evden uzaklaştırmayın. Örneğin; kardeşine vurmasından ötürü çocuğu teyze, hala gibi başka bir eve kalmaya göndermeyin. Çünkü çocuk bu duruma "kardeşim doğdu artık beni sevmiyorlar, beni istemiyorlar" şeklinde değerlendirebilir. Kardeşleri birbirinden uzaklaştırmak yerine, yakınlaştıracak ortamlar oluşturun.

Çocuğunuzun yeteneklerini ön plana çıkarın ve olumlu şeyler yapmasını destekleyin, övün, ödüllendirin.

Kardeşler arasında kesinlikle kıyaslama yapmayın. Kıyas çoğun rekabet duygusunu artırır. Örneğin; "Ali bebekken çok ağladı. Ahmet ise çok akıllı, huysuzluğu yok" gibi.

İlk çocukla diğer kardeşin olmadığı zamanlarda da vakit geçirilebilmelidir.

Çocuğun eşyalarını ve oyuncaklarını kardeşine çocuğun izni olmadan verilmemelidir.

AİLELERE ÖNERİLER:

* Çocuğun eğitiminde aile tutarlı olmalıdır. Anne ve baba çocuğa nelerin izin verileceği ve nelerin izin verilmeyeceği hususunda ortak hareket etmelidir. Geniş ailelerde anne ve babanın ortak hareket etmesinin dışında diğer aile fertlerinin de (büyükanne, dede ve diğerleri) çocuğun eğitiminde tutarlı olması gerekmektedir.

Örneğin şiddet içerikli bir filmin izlenmesine baba müsaade etmediyse, annenin de müsaade etmemesi gerekir. Eğer baba müsaade etmeyip de anne müsaade ederse çocuğun burada öğreneceği şey babanın yanında yapılamayan annenin yanında yapılabilir olacaktır.

Aile içersinde çocuğa yönelik tutarsız davranışları çocuk kendi çıkarı doğrultusunda kullanır. Mesela çocuk; anne-babanın izin vermediği herhangi bir şeyi büyükannenin-dedenin yanında yapar ve çocuk bilir ki anne babası onlara itiraz edemezler veya itiraz etseler de yine kendi isteği olur.

* Çocuğunuzun olaylar karşısında fikirlerini alın. Bir olayı anlatırken sebep-sonuç ilişkisi içersinde anlatmaya dikkat edin. Sebep sonuç ilişkisi içersinde olayları anlatmanız, çocuğunuzun olaylar arasında bağlantı kurmasını sağlayacaktır.

* Çocuğunuzla konuşurken onunla aynı boy seviyesinde olun, göz teması kurun, çocuğunuzun sözünü kesmeyin ve onu anlamaya çalışın.

* Çocuğun eğitiminde katı, kuralcı olmayın. Katı kurallar ile kısa süreliğine 'başarı' sağlayabilirsiniz. Ama bu uzun sürmez.

* Yemek yeme hususunda çocuğunuza baskı kurmayın. Ana öğünleri birlikte yiğün. Yemek öncesinden yenecek şeker, çikolata vb. abur cuburların çocuğun iştahını keseceğini unutmayın. Bundan dolayı yemekten önce bu tür yiyecekler çocuğunuza yedirmeyin. Çikolata, bisküvi gibi yiyecekleri iki ana öğünün arasında verin. Çocuğunuzun sevdiği yiyecekleri yapın. Her insanın kendine ait bir damak tadının olduğunu unutmayın. Çocuğun tabağındaki yiyeceği bitirmesi için baskı yapmayın. Siz yemesi hususunda baskı yaptıkça çocukta yememek için direnecektir. Çocuklar doydukları zaman yemek yemeyi bırakırlar. Size göre çocuğun az yemek yemesi, çocuğun sofradan aç kalkacağı anlamına gelmez.

* Televizyon karşısında çocuğunuza yemek yedirmeyin. Çocuğunuza sabahları kahvaltı yapma alışkanlığı edindirsin. En baştan çocuğa yemek yeme adabını öğretsin. Çocuk nasıl ne şekilde yemek yemeyi öğrenirse o yapıyı devam ettirmek ister. Yemek yemeyi temel bir ihtiyacın karşılanmasından ölüm kalım mücadelesine dönüştürmeyin.

* Çocuğunuzun hangi televizyon programlarını izleyeceğine siz karar verin. Çocuğu televizyon ile baş başa bırakmayın. Hangi programları neden izleyemeyeceğini çocuğunuza söyleyin. Çocuğunuzun izlemiş olduğu programlarla ilgili çocuğunuzla konuşun. Her çizgi film çocuklar için faydalı değildir. Çizgi filmde argo kelimeler, şiddet içerikli öğeler var ise çocuğunuza izlettirmeyin.

* Çocuğunuzun isteklerini ağlayarak veya kendine, etrafına zarar vererek yaptırmasına izin vermeyin. İsteklerini bu tür davranışlarla yaptırmayı öğrenen çocuğun, istekleri olmadığında bu davranışlarını sürdürecektir. Ama çocuğun olumsuz davranışlarına taviz verilmez ise bu tür davranışları azalır sonrada bitecektir.

* Çocuğunuz 2 yaşına geldiği zaman yatağını ayırın. Bazı zamanlarda çocuk anne babasının yanına yatmaya gelebilir. Ama bunun sıklaşıp bir alışkanlığa dönüşmemesine dikkat edilmelidir. Çocuklar 4 yaşından sonra kesinlikle anne babalarıyla yatmamalıdır. Eğer çocuk tek başına yatmaya korktuğunu bildirirse evin güvenli bir yer olduğunu çocuğunuza açıklayın. Hatta çocuğunuza evin içini birlikte gezerek güvenli bir ortam olduğunu gösterin, açıklayın. Odasında gece lambası yakın ama lambanın renginin kırmızı olmamasına dikkat edin. Kırmızı renk çocukta kanı çağırıştırabilir. Çocuğunuz sizin yanınızda yatmak isterse çocuğun yanında yatmak yerine yatağının yanında bir sandalyede oturarak uyumasını bekleyebilirsiniz.

* Çocuğun enerjisini boşaltabilmesi için sık sık parka veya koşturabileceği ortamlara götürün. Evin içinde eşyaların arasında çocuğu mahkûm etmeyin.

* Oyun oynamak çocukların eğlendiği, oyalandığı boş bir aktivite değildir. Oyun çocuğun eğitim aracıdır. Oyun; çocuğun becerisini artırır, sosyal kuralları öğrenmesine yardımcı olur. Oyun içinde çocuk gözlemediği rollerin denemelerini yapar. Çocuğunuzun oyun oynamasını destekleyin.

Çocukların Çizmiş Olduğu Resimler Ne Anlama Gelir?

Çocuklarda resim kendini ifade etmek için bir araçtır. Çocukların dil gelişimi kendilerini ifade etmek için tam yeterli değildir. Çizdikleri resimler ile kendilerini ifade edebilirler. Çocuk çizdiği resimler de iç dünyasına ait bilgiler verir. Resimdeki kompozisyon, nesnelere, kişilerin çiziliş sırası- çiziliş biçimi, kullandığı renkler, resimdeki eksik öğelerin, resim içindeki karalamaların anlamları vardır.

Resim çocuğun kişilik özelliklerini görme açısından önemli bir araçtır. Özgüveni zayıf olan çocuklar resimdeki insan figürlerini kâğıdın ebadına göre çok küçük yaparlar ve kullandıkları renklerde özgüveni olan çocuklara göre daha azdır. Güvensiz çocukların çizimleri siliktir.

Topluluk resimlerinde (aile, okul, arkadaş ortamı) çocuğun kendini resimde çiziliş biçimi, kendini kâğıda yerleştiriliş biçimi, resimdeki kişilerle ilişkisini, onlara bakış açısını, onların kendisini nasıl algıladıklarını düşündüğünü yansıtabilir.

Çocuklar resimlerinde korkularını da yansıtır. Ev içinde şiddete maruz kalan çocukların resimlerinde şiddet içerikli çizimler görülebilir. Dayak atan anne-baba, ebeveyninin bağırması karşısında saklanan çocuk çizimleri vb. Çocuk dayak atan ebeveynin elini diğer resimde ki insanların ellerinden daha büyük çizebilirler.

Resimdeki yoğun karalamalar çocuğun kaygısını yansıtır. Çocuğun iç gerilimi, resimlere tekrarlayan yoğun karalamalar şeklinde kendini gösterir.

Aile içinde ölüm olmuşsa ölen kişiyi çocuklar göz bebeği olmadan çizerler veya diğer aile fertleri zeminde çizilmişken ölen kişi uçar biçiminde çizilebilir. Çocuklar ev çizimlerinde de ölen kişinin ayrıldığını göstermek için ölen kişiyi ayrı bir ev, kalanlarında yaşadığı başka bir ev biçiminde de kâğıda yansıtabilirler. Bunların dışında çocuk, ölen kişiyi mezarda yatarken ve diğer insanları da etrafında toplanmış olarak ta çizebilir.

Okul korkusu olan çocuklar okul içinde kendisiyle birlik de anne-babasını da çizebilmektedir ve ya okul resmi çizmek istemezler.

Zekâ düzeyi düşük olan çocuklar, psiko-sosyal ve zihinsel gelişim açısından kendi yaş düzeylerinin altında resimler çizerler. Çizdikleri insan şekilleri detaydan uzaktır ve bazı vücut parçalarını da eksik yapabilirler. Örneğin; gövdesi olmayan direkt kafadan inen kollar, bacaklar gibi. Bu çizimler çocuğun kendi yaşının gerisindeki çizimlerdir.

Anne-babası boşanmış çocuklar resimlerinde anne ve babasını farklı eulerde çizebildikleri gibi anne-babasına olan özlemlerini resimde anne-babasına sarılmış bir çocuk resmederek de gösterebilirler.

Kardeş kıskançlığında ise çocuk çizdiği aile resminde kendini ve ya kardeşini çizmeyebilir ve ya aile fertlerini bir tarafta toplarken kardeşini resmi diğer köşesine ayrı olarak ta çizebilir. Bunun tersi çocuk kendini aileden dışlanmış olarak hissediyorsa aile fertlerini bir tarafa toplarken kendini onlardan uzağa çizebilirler.

Çocuk, anne veya baba ile anlaşamıyorsa; çocuk sevdiği anne veya babasını kendi ile birlikte çizerken diğer ebeveynini araya sehpa, masa, koltuk çizerek kendisinden uzaklaştırabilir.

Hiperaktif çocuklar; resimlerinde çizdikleri insanları veya şekilleri kâğıda sığdırmada sorun yaşarlar. Çizimleri taşkındır, çok renkli boyama yaparlar ve çizimleri yarım kalabilir. Hiperaktif çocukların resimlerinde karalamalar da görülebilir.

RESİM 1:

11 yaş, erkek çocuk

Kâğıdın boyutuna oranla çok küçük bir çocuk resmi çizmiştir ve çocuğu resmin sağ köşesine koymuştur. Özgüveni zayıf olan bir çocuğun çizmiş olduğu resimdir.

22/05/2006

RESİM 2:

8 yaş, erkek çocuk

Resmi çizen çocuk resim ile ilgili şöyle bir hikâye anlatmıştır; Ördek tavşana; 'ormana gitme aslanlar seni yer' demiş. Tavşanda ördeğe gülmüş ve tavşan ormana gitmiş. Tavşan ormanda aslan ile karşılaşmış. Aslana, 'orada uzun boylu zürafa var' demiş. Aslanda koşarak gitmiş. Hâlbuki aslan gittiğinde küçük tırtılı görmüş. Tavşanda ormana gitmiş. Bu hikâyedeki ördek; çocuğu, aslan; babayı, orman; bilinmezliği, yasak olana merakı, uzun boylu zürafa ve küçük tırtıl çocuğun baba ile mücadelesini ve babadan çekinerek gücünü gösterememesini temsil ediyor.

RESİM 3:

7 yaş, kız çocuk

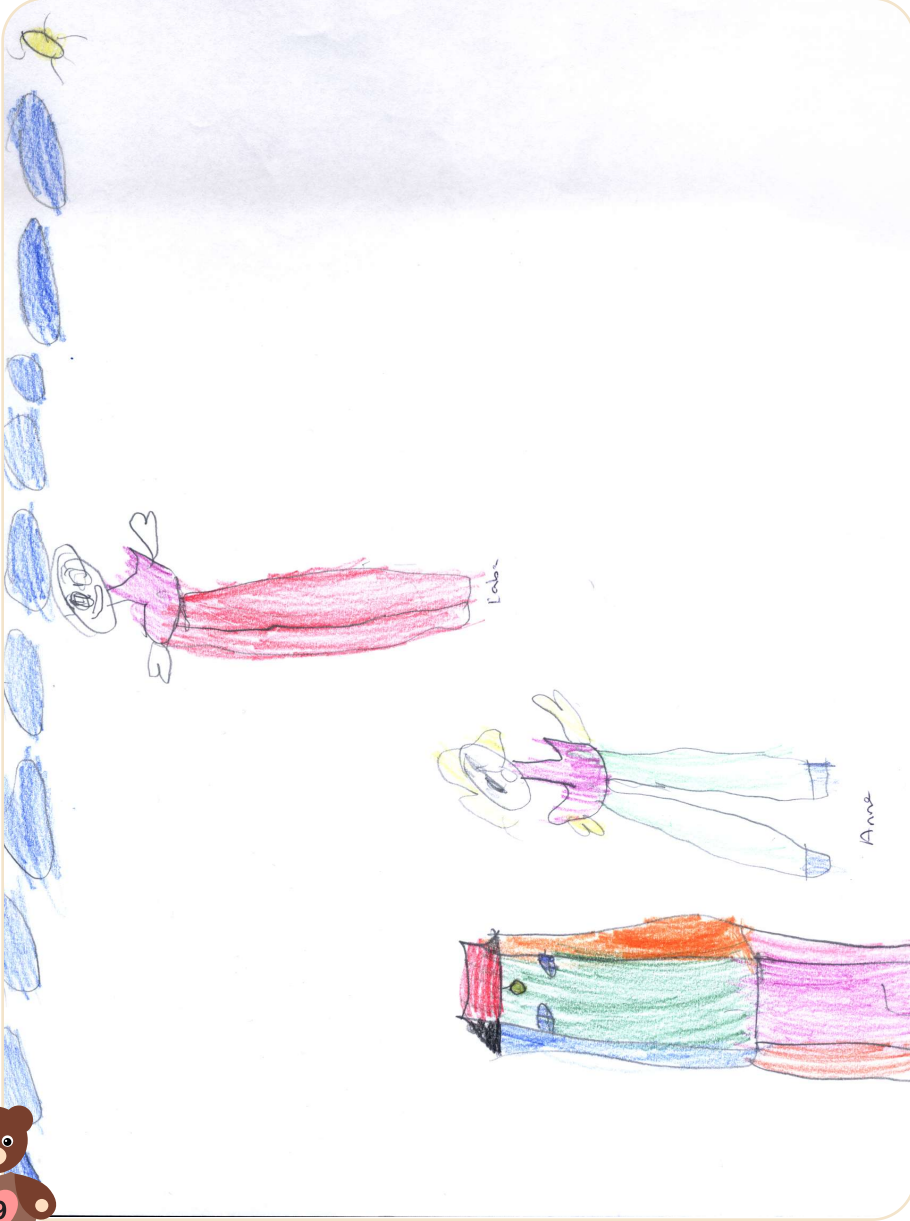
Çocuk iki ayrı ev çizmiş ve evler arasında mesafenin olduğunu göstermek için evlerin arasına ağaç ve gül koymuş. Çocuk resimde iki ayrı ev çizerek babasının öldüğünü ve onlardan ayrıldığını ifade etmiştir.

RESİM 4:

7 yaş, kız çocuk

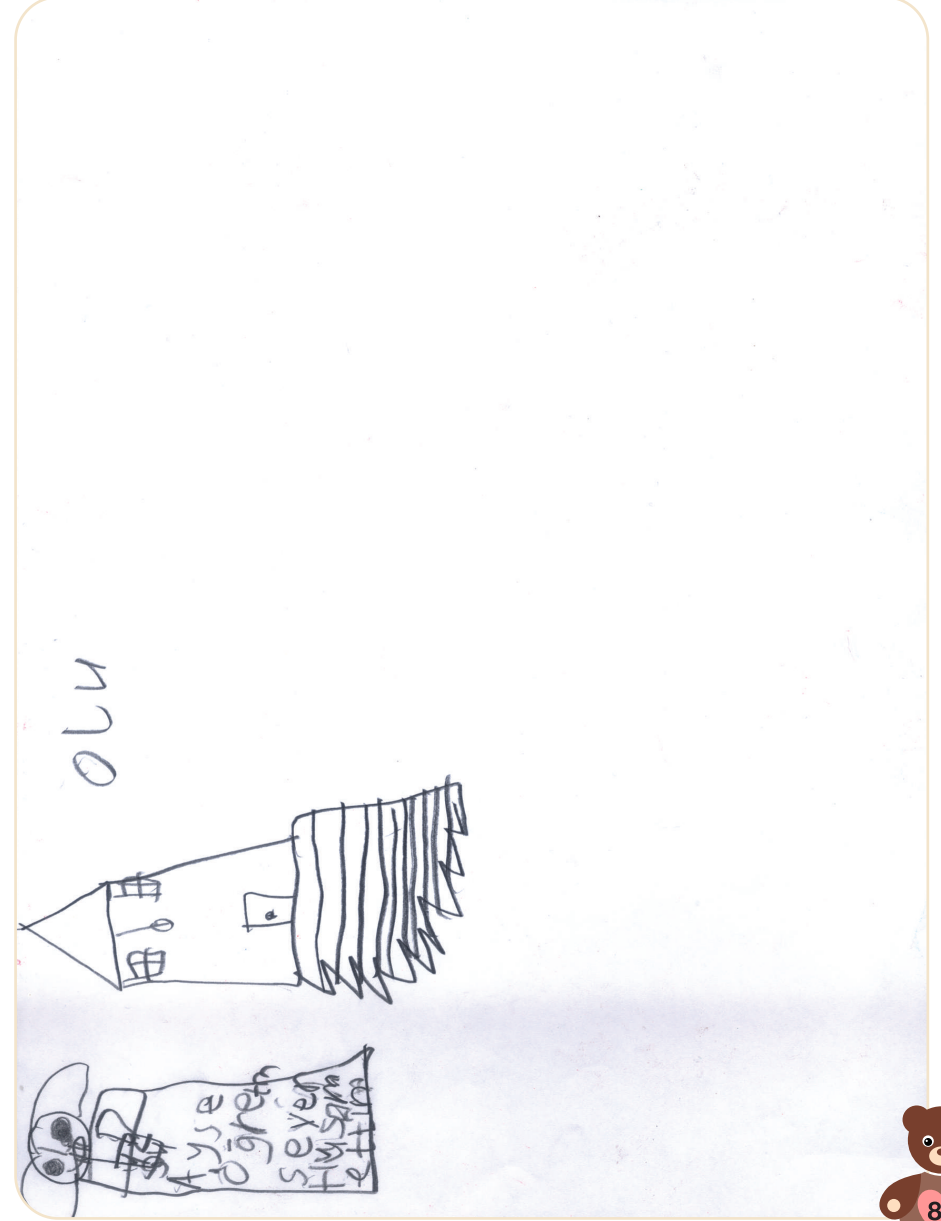
Ölen babasının gözlerinin içini boş bırakarak ve babasını gökyüzüne yükseldiğini çizerek öldüğünü ifade etmiştir.

RESİM 5:

7 yaş, erkek çocuk

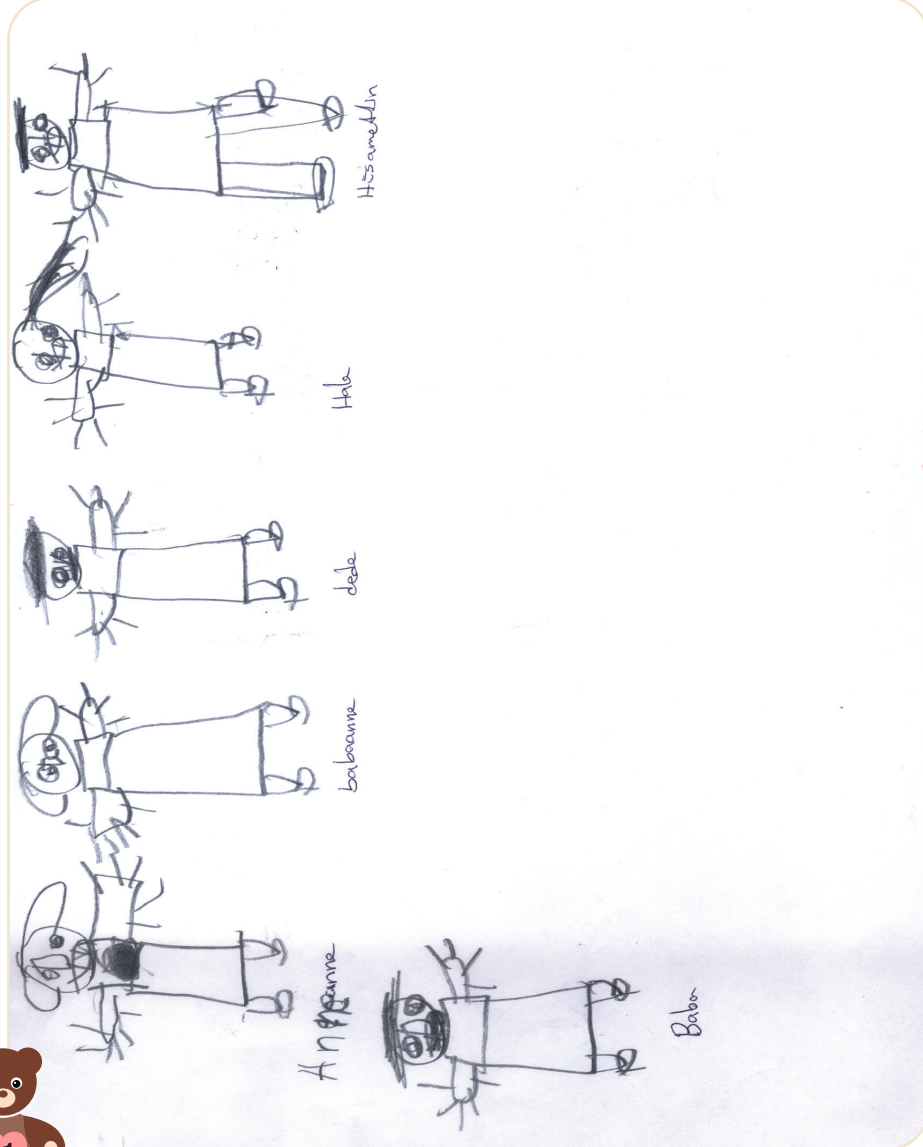
Öğretmenine kızan çocuğun çizmiş olduğu resimde, okulun merdivenini köşeli sivri hatlarla çizerek, öfkesini ve öğretmenini çirkin çizerekten ona kızgınlığını göstermiştir.

RESİM 6:

7 yaş, erkek çocuk

Aile resminde çocuk annesini diğer aile fertlerinden çirkin çizmiş ve siyri dişli olarak resimde göstermiş. Annenin karnını da karalamıştır. Çocuk, annesinin hamile olmasından ve kardeşinin doğacak olmasından dolayı anneye kızmakta, doğacak kardeşini istemediğini ve kardeşinin olacağı kaygısının da anne karnını koyu karalayarak ifade etmiştir.

RESİM 7:

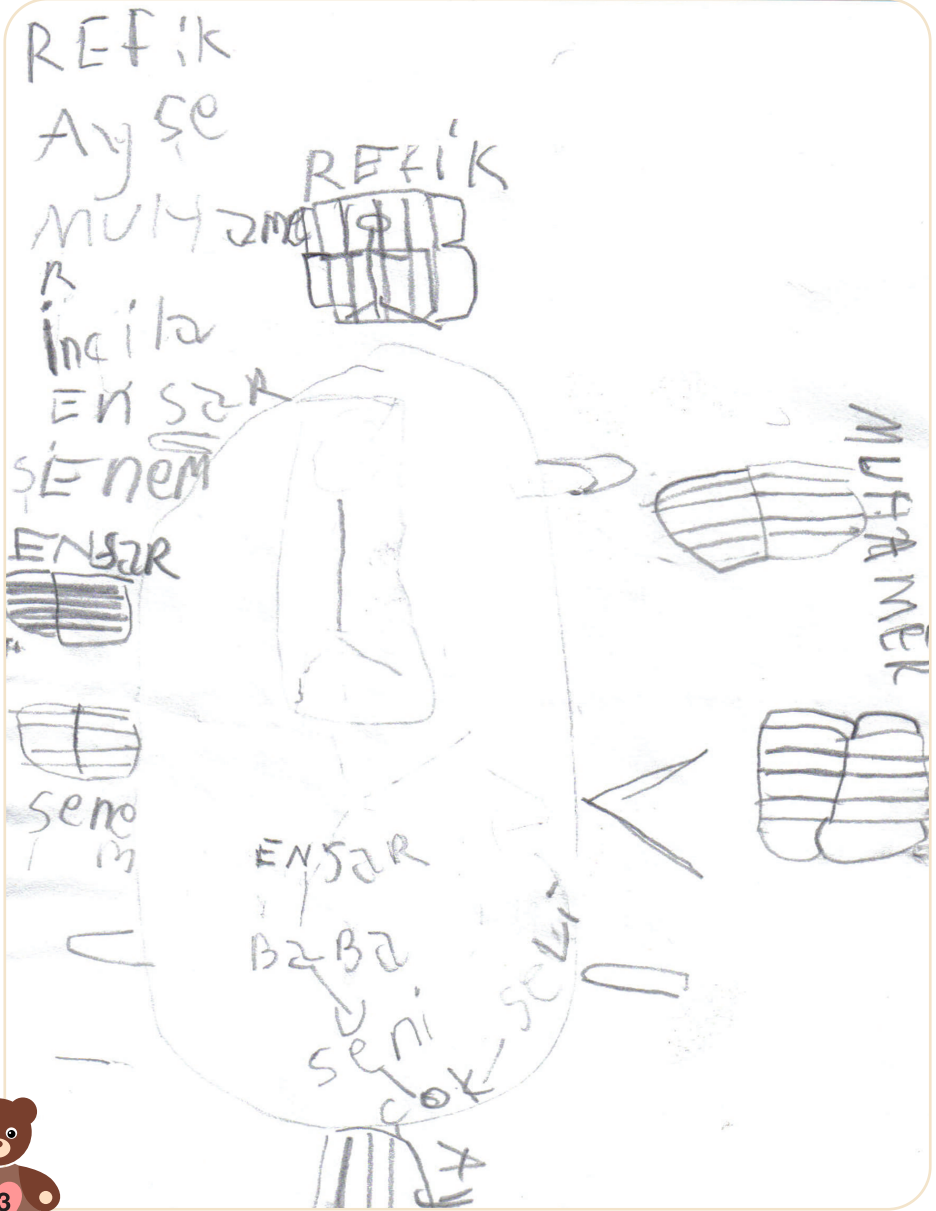
6 yaş, erkek çocuk; babası askerde

Çocuk resimde evinin altına 6 adet tekerlek çizmiş ve evi hareket edebilecek şekle getirmiştir. Bu babaya gitme isteğini göstermekte, evin yanına çizilen mektuplarda (3 adet zarf) babaya duyulan özlemi ifade etmektedir.

RESİM 8:

7 yaş, erkek çocuk; babası vefat etmiş
Ölen babasını mezarda çizmiş. Aile fertlerini de mezarın yanında ayrı
ayrı ve parmaklıklar içinde çizmiş. Çocuk babası öldükten sonra kendinin
ve diğer aile fertlerinin iletişiminin bozulduğunu, kendinin içe kapandığını
ve babasına duyduğu özlemini göstermiştir.

Psikolog Şener YAZICI

28 Nisan 1979 Berlin doğumlu. İlk ve orta öğrenimini Çayırova
ilköğretim okulunda, lise öğrenimini ise Sarkuysan Lisesinde yaptı. Yakın
Doğu Üniversitesi psikoloji bölümü mezunudur.

Klinik stajını Bakırköy ruh ve sinir hastalıkları hastanesinde yapan
Psik. Şener YAZICI, hastane, askeri cezaevi, yetiştirme yurdu, anaokulu
ve özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde psikolog olarak görev
yapmıştır.

Çayırova'da ki ilk özel eğitim ve rehabilitasyon merkezinin (Özel Gülen
Yaşam Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi) kurucusudur.

Yerel gazetelerde psikoloji ile ilgili haftalık yazılar yazmıştır.
Psikoterapi Enstitüsünden Bütüncül Psikoterapi eğitimi almış olup
mesleği ile ilgili birçok kongre, seminer ve konferanslara katılmıştır.

Bireysel ve grup zekâ testleri, gelişim testi ve projektif testler
uygulayabilmektedir.

Kişilik bozuklukları, çocuk ve ergen psikolojisi, resim ve rüya analizleri
ilgi alanlarıdır.

Yazıcı, aynı zamanda Psikoterapi Enstitüsü ve Maviengin Psikolojik
Danışmanlık Merkezi üyesidir.

www.psikologpsikoterapist.com

KAYNAKLAR:

*Bayođlu, Birgöl. Gelişim Destek Planı. MN Medikal & Nobel Kitabevi, Ankara, 2002.

*Özakkaş, Tahir. Bütüncül Psikoterapi. Litera Yayıncılık, İstanbul, 2004.

*Öztürk, Orhan. Ruh Sağlığı ve Bozuklukları. Nobel Kitabevi, Ankara, 2002.

*Saygılı, Sefa. Çocuklarda Davranış Bozuklukları. Elit Yayınları, İstanbul, 2004.

*Yavuzer, Haluk. Çocukunuzun İlk 6 Yılı. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2002.

*Yavuzer, Haluk. Resimleriyle Çocuk. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

